

“Ana SÖZÜ” – 30 yaşında!

Paalı okuyucularımız, büün birlikte “Ana SÖZÜ” gazetamızın 30-cu yıldönümünü kutlêriz. 1988-ci yılın Harman ayın (avgust) 14-dä çıktı gazeta, angısına Allahtan verilmişti GAGAUZ halkımıza, GAGAUZLUUMUZA hem insannımıza izmet etmää. O gazeta – “Ana SÖZÜ” gazetamız!

“Ana SÖZÜ”nın gagauz halkı kendi dilini hem kültürünü korumaa becerdi. Kendi dilinä deyni latin grafikasını kazandı. Literaturamıza eni adlar getirdi.

“Ana SÖZÜ” yardımının hem onun çalışmalarından gagauzlar devletli kurdular hem kendi istoriyasına eni sayfalar yazdırılar.

“Ana SÖZÜ” çok kerä kapanmak kertiinä da geldi, ama insannınnan, halkımızın hem Türkiyenin yardımının ayakta kaldı. Saa olsunnar!

Bu 30 yılın içindä sizlerä deyni, paalı okuyucularımız, 705 nomer çıkardık.

“Ana sözü” için biz bir kerä bölâ yazdırdık: “Ana dilimizä hem kültürümüza izmettän başlayıp, GAGAUZLARIN DEVLETLİK KURMASINDA en büyük hem baş rolu oynadık. Gagauzlara GAGAUZLUK DUYGULARI uyandırılmasında çan olduk, ANA DİLİMİZÄ can olduk, DEVLETİİMİZÄ kurban olduk, DOORU İSTORİYAMIZA pak şafk olduk, KULTURAMIZA köşä taşı olduk, LİTERATURAMIZA çösmä olduk”. Bu sözlerdän büün da atılmêériz hem hiç bir kerä da atılmayace!

Palli okuyucularımız hem dostlarımız, “Ana SÖZÜ” daymaların-daymalarında sizin için var! Hepsimizä saalik, kismet, bereket, selement içindä uzun ömür, aydın gelecekler!

Yaşasın “Ana sözü” gazetamız! “Ana sözü”nın Gagauzlar hem Gagauzlar yaşasın!

“Ana SÖZÜ” gazetasının baş redaktoru Todur ZANET

VI-ci Hun-Türk Kurultayında Gagauziya Bayraa da dalgalandı

2018-ci yılın Harman ayın (avgust) 10-12 günnerindä Vengriyanın Bugac kasabasında geçti VI-ci Hun-Türk Kurultayı hem bu Kurultayların 10-cu yıldönümü kutlandı. Bu sırada pay aldılar 20 devlettän hem avtonomiyalardan 27 türk kökenni soyların temsilcileri. Kurultayın baş sponsorlarından birisi TİKA oldu. TİKA Balkannar hem Dou Evrûpa Daire Başkanı Dr. Mahmut ÇEVİKIN hem da TİKA Budapeşt ofisi koordinatörünün zaametlerinnän burayı Balkannardan 14 kişilik bir bölüm insan geldi.

4-cü – 5-ci sayfalarda

T.C. Büyükelçisinin güvenlik mektubu kaledildi

Harman ayın 2-dä Moldova Prezidenti İgor DODON kalletti Türkiye Kişinev Büyükelçisinin Gürol SÖKMENSÜER'in güvenlik mektubunu, açıklêr prezidentin presa slujbası.

Buluşmada İgor DADON söyledi, ani bu yakınnarda moldo-türk ilişkileri üuseleelrlär. Canabisi üusek paaya koydu o para hem teknik yardımnarını, ani yapıller Moldovada Türkiyenin TİKA kuruluşunnan, angısı bitki yillarda saalik, üüredicilik, çevrä hem başka urlarda proektlar için 25 million ABD doları yardım yaptı. İgor DODON urguladı, ani turizma uurunda da işbirlii üüseler hem her yılın moldovalıların yaklaşık 10% Türkiyeyä giderlär.

Karşılıkla konuşmada incelendi Türkiyenin Prezidenti Recep Tayyip ERDOĞANın yakınnarda Moldovaya beklenän vizitin hazırlanması hem bildirildi, ani vizit zamanında Recep Tayyip ERDOĞAN Komrada bir yol yapacek hem Kişinevda Moldova Prezidenturasının binasının ofîjal

açılışına katılacak, cükkü bu binanın remondu Türkiye partnörların yardımının TİKA yolunnan yapıldı.

Foto: <http://www.presedinte.md>

“Ana SÖZÜ” annadêr dünneyä gagauzları (Bilim-aaraştırma Merkezindä “Ana SÖZÜ” gazetasının 30 yılına tombarlak masa)

2018-ci yılın Harman ayın 22-dä Gagauziyanın M. MARUNEVİÇ adına bilim-aaraştırma Merkezindä geçti bir tombarlak masa, ani ilgiliydi “Ana SÖZÜ” gazetasının 30-cu yıldönümünnän. Tombarlak masanan maasuz musaafiri oldu “Ana SÖZÜ” gazetanın baş redaktoru, yazıcı hem poet, akademik Todur ZANET.

8-ci sayfa

Bunu lääzim bilsin insan: Neçin “Gagouz Sözü” “Ana Sözü” oldu? Kim Gagauzlaa karşı gitti? “Ana Sözü”n hem da latinitanın dolayında dönän yalancılar kim?

(“Ana Sözü” 30 yıldönümünä Gagauziyanın Mariya MARUNEVÇ adına bilim-aaraştırma Merkezindä
“Ana Sözü” gazetasının baş redaktorunun, akademik Todur ZANETin sözü hem kimi eni açıklamaları)

2018-ci yılın Harman ayın 14-dä oldu 30 yıl, nicä çıktı “Ana Sözü” gazetasının ilk nomeri. Ama “Ana Sözü” kurulmadı 1988-ci yılın Harman ayın 14-dä. O kuruldu bu gündän birkaç ay ileri. Yani lamrsam, 1988-ci yılın Baba Marta ayında Moskvada ozamankı Sovetlär Birlii Komunist Partiyasının (SBKP) Merkez Komiteti (MK) aldı karar bölä bir gazeta, “Sovetskaya Moldaviya” gazetasının eki olarak, çıksın. Hep orada bulgarlarda bölä dir gazeta kuruldu. Lääzim İslää annayasınız, ani Moldaviya almadı karar. Moldaviyada biz annadamatık, ani gagauzlara lääzim bölä gazeta.

İsteerim biläsınız, ani o Moskvadaki kararda yazılıydı diil “Ana Sözü” gazetası, ama “Gagauz Sözü” gazetası açmaa. Bu adı teklif ettiyi Moldova Yazıcılar Birlii Gagauz yazıcılarının sektyasına girän yazıcılar.

Karar alındıyan bulgarlar artık birkaç sayı çıktıydılar, ama biz çıkaramardık. Diil ondan ani gazetaları hazırlayamardık – hazırlayardık! Ama problema çıktı gazetanın adında. Biz gazetanın adını klişedä “Gagouz Sözü” yazdık. Moldova Bilimnär akademiyasının Gagauzovedeniye bölümü sa bütünnä “GAGOUZ” lafina karşıydı. Oradaki işçilär Stepan KUROGLU, Mariya MARUNEVÇ, Nikolay TUFAR, Gavril GAYDARCI hem başkaları durmamayca yazardılar kiyat Moldaviya Komunist Patriyasının MKsına, ani bölä olmaz olsun.

Büün da sayêrim, ani Dionis TANASOGLU, Nikolay BABOGLU hem Todur ZANET dooruydular, da GAGAUZÇA lafi lääzim yazmaa “gagouz” (“gag+oguz”), ani geler “Oguz” sözündän, ama diil “gaga+uz”. Bütün dünnää taniyêr, ani gagauzlar oguzlardan gelerlär, sade Moldova Bilimnär akademiyasının Gagauzovedeniye bölümü bunu tanımama istämedi. Sora da, açan gazetanını adını “Ana Sözü” yaptıkt da gazetada hep okadar yazardıkt “gagouz” hepsi “bilimcilär” bizä karşı gidärdilär MKya yazardılar kiyat hem istärdilär “gagauz” yazalım, zerä biz bozarmışk dilimizi, bozarmışk adımıza, näända sa uydurumuşuk.

Birkaç yıl geçtiynän, 1991-ci yılın Çiçek ayın (aprel) 26-da Çadırda Büttünbirlikli “Üulen-Gündusu Evropada türklär hem da gagauzların etnokultura ilerlemesinin problemları” bilim konferençyasında, ozaman akademik taa olmayan, Prof. Dr. Mihail GUBOGLU tribunadan bu konuyu açıkladı, dedi «v gagauzskom языке должно быть «гагауз», но в русском языке безударное «о» превращается в ударное «а». Поэтому на гагаузском надо писать «гагауз», но эту тему закрываем».

Bän sayêrim, ani en büyük yannişlık o, ani gagauzlar gagauzça gagauz lafini yazmârlar gagouz. Bununna biz kestik bitki ipi, ani baalardı bizi Oguzlarlan. Konstantin İREÇEK 1891-ci yilda kendi kiyadında “Das Fürstenthum Bulgarien” yazdı, ani ilkin kim buldu gagauz lafin-

da “oguz” yada “uz” lafina yakinnı hem açıkladı onu var bulgar aydinnadıcı, poeti, folklorcusu hem publiştı Petko Raçov SLAVEYKOV (1827-1895). Bu oldu 1860-ci yıllarda.

Taa sora, açan bän başladım kullanmaa “millet”, “memleket” “başkan” gibi lafları “Ana Sözü”ndä Stepan KUROGLU, Mariya MARUNEVÇ, Nikolay TUFAR hem Gavril GAYDARCI, Moldova Bilimnär akademiyasının Gagauzovedeniye bölümü adından, genä yazdırılar bir kiyat Komunist Patriyasının MKsına da o kiyatta yazmıştılar “Занет отуречивает гагаузский язык”. O kiyadı cuvap için TKdan yollamıştılar “Sovetskaya Moldaviya” gazetasının baş redaktoruna Viktor Mihayloviç LEBÖDKİNÄ. Canabisi o kiyatlan geldi benim kabinetinä da verdi onu okuyim. Bän okudum da dedim: «Как можно отуречивать тюркский язык?» Viktor Mihayloviç gülümsemi da dedi: «Хорошо, подготовьте ответ по своему усмотрению».

Şindi dönelim 30 geeri gazetanın adına. Bulgarlar çıkarır bir nomeri, çıkarır ikinciyi, üçüncüyü hazırléérler – bän sa çıkaramêér. Neçin çıkaramêér? Neçin zerä gagauz aydinnarı bölündü ikiya. Bir taraftan – Dionis TANASOGLU, Nikolay BABOGLU hem Todur ZANET. Öbür taraftan – Gagauzovedeniye bölümünün işçileri Stepan KUROGLU, Mariya MARUNEVÇ, Nikolay TUFAR, Gavril GAYDARCI hem başkaları, ani durmamaya TKya yazardılar, Moskvaya yazmazdılar. Acan biz Moskvaya yazdiyik, ani bizä, gagauzlar, lääzim gazeta, onnar bizdän tutmadılar. Şindi sa korkunç kostekleri koyardılar.

“Sovetskaya Moldaviya” gazetasının cuvapçı sekretarı Viktor Nikitoviç ÇALIY bana yardım edärdi gazetayı düzünnä, erleştirmää, donaklamaa. Hazırléériz nomeri, ama o çıkméér. Girerim onun kabinedina: “Näbiym?” O deer: “Sus. Ko onnar yazsınnar. Sän sus. Sık dişlerini da ilk nomer çıksın. Nezaman da olsa, ama çıksın. Sora sän aazını açan”.

Bir günü “Sovetskaya Moldaviya” gazetasının baş redaktoru Viktor Mihayloviç LEBÖDKİN çاردı beni da dedi: «Фёдор Иванович, давайте последний раз собираемся и решаем. ЦК давит». Da toplandıkt: baş masada Lebödkin, bän hem Çaly, sol masada – Dionis TANASOGLU hem Nikolay BABOGLU, saa masada – akademiya. Kavga! Ortalık patlêér! Biz sayêriz, ani gagouz, akademiya – “gaga!”, “gaga!”, “gaga” dan geleriz!

Son-sonunda Lebödkin iilti bana başını da yavaşıcık sordu: «Фёдор Иванович, а как «Родное слово» будет на гагаузском?» Deirim: “Ana Sözü”. «Давайте, предлагайте!» Kalktım da dedim: “İslää, kavgayı kesmää deyni, gazetanın adı olacek “Ana Sözü”!”

Bu aslısı. Bunu lääzim bilsin insan – “Ana Sözü” gazetanın ilk adıydı “Gagauz Sözü”!

O yalancıya, ani sizdä iştä sayılêr,

hiç kızarmadaan yalannarından, yazmış kendi kiyadında, ani o “Ana Sözü”n gazetasının kurucularından biriyim. Şindi onun yalanını, Türkiyedän başka bir yalancı, literatura enziklopediyasına yazdı, da bütün dünnää bu yalanı aslı olarak kableder. O yalancıya taa bir yalan yazmış, ani o korespondet işlemiş. O 15.07.1988-dä korektor geldi, da sekiz aydan sora, korektor da gitti. Gazetaylan ilgili var başka yalannarı da, am şindi aazimın dadını bozmaa istämeerim.

По настоящию гагаузской творческой интеллигенции и согласно разрешению правящей тогда Коммунистической партии, было принято решение о открытии Республиканской гагаузской газеты «Ана сözү» («Ana sözü»), куда О.К.Радова была рекомендована гагаузской секцией Союза Писателей Молдовы в качестве корреспондента, литработника, корректора-переводчика. Таким образом, она с августа 1988 года является штатным работником редакции гагаузской газеты «Ана sözü», первым ее корреспондентом и одним из основателей. Работая в редакции газеты, она выполняла весь цикл работы: писала

СВЕДЕНИЯ		О РАБОТЕ	
Номер записи	Дата число месяц год	Сведения о приеме на работу, и об увольнении (с указанием имени и фамилии работника)	На основании чего предъявлено заявление (документ, его дата и номер)
1	14.07.1988	Уволена с должности с 6 июля 1988 года	Был предъявлен заявление о увольнении с 14.07.1988 года
2	15.07.1988	Занесена в регистрационный лист на 15.07.1988	Прием на работу 15.07.1988
3	16.07.1988	Уволена с должности с 16.07.1988 года	Был предъявлен заявление о увольнении с 16.07.1988 года

Olaga RADOVANIN kiyadından fragment hem onun “Trudovaya knijka”sının sayfası.

O, ani gazeta kuruldu yazıcıların çalılaşmasının, onnara kolaylık verildi gazetanın redaktorunu da koymaa. Moldova Yazıcılar Birliiindä toplandı Gagauz yazıcılarının sektyası. Vardilar Dionis TANASOGLU, Nikolay BABOGLU, Stepan KUROGLU. Çaaardılar bizi. Geldik – Petri ÇEBOTAR, Stepan BULGAR, Todur MARİNOGLU hem Todur ZANET. Todur ZANET dizidä bitkiydi. Bän işlärđim prorab stroykada, kazanardım pek İslää. Burada sa teklif edilärdi 130 rubli zarplatata. İlk sordular Bulgara. O dedi, ani bu zarplataya orayı gitmeyecek. Teklif ettilär Marinoglu. O profesionalny jurnalist. O dedi, ani erleşmiş artik küdüä. Herliim burada olaydı geçeciydi gazetaya. Sora teklif edildi Çebotar. O da söledi, ani bu diil onun için, burada lääzim organizator hem dişli olmaa hem da, ani o bilim uu-rundan atılımaa istämeer.

Kaldım bän. Bana teklif ettiynän, kayıl oldum. Raametli Baboglu, topracı ilin olsun, dedi: “Sän orada okadar para kabledersin hem okadar kolaylıñ var da sän burêy bu zarplatata mi geçersin?” O işimi bilärdi, zerä açan kabletti kvartira, bän, striykadan insannarı yollayıp, bir kapeykasız ona bir aftanın içindä kvartirasına remont yaptı.

Bän kayıl oldum da geçtim 130 rubliya “Ana Sözü” gazetasına redaktör. Ama Allaa büyük. “Sovetskaya Moldaviya” gazetasının strukturasına gör, onun eklemesinin redaktör zavotdelomuš da benim zarplatam birdän 350 rubli oldu. Biraz da gonorar ödärdilär da bu iş büdü. Birkac

aydan sora, bunu üurenip, redaktiyaya geldi Stepan BULGAR da üfkäylän dedi: “Bän bu erdä lääzimdi olym!” Bän kalktım erimdän da dedim: “Geç! Ama işi yapamayan, zerä haylazsin hem insannalar lafetmää bilmeersin!” Da o, nicä geldi, ölä da gitti, birtaan ömr boyunca içindä kin saklayıp hem kini besleyip.

Söz geliş, açan bän başladım Moldova televiziyasında “Bucaan dalgasında” kolverimi yapmaa hep Stepan BULGAR yazmış bir amazçı kiyat orayı da, neredä yazılmışti «Занет каверзает гагаузский язык».

Bölä başladık yolumuza. Hiç bir kerä unutmayıp, ani gazetada yazılı olannar lääzim aslı olsunnar, zerä orada kalér aslı istoriya var. Şindi sa hererdä yalan hem yalancılık. Aslı gazetacılık kalmadı. Kuvetlerä izmet edän gazetacılar da hiç düşünmeirlär, ani yalannar insannarı yaraléer, kimär kerä öldürer da.

Bän geldiinän gazetaya yazardım gagauzça, ama naşey o gazetacılık, bän bilmäzdim. Bän, prorab olarak, geldim bir kanistru şaraplan hem kaurmayan. Kalanını bana “Sovetskaya Moldaviya” gazetasının zaametleri ürettilär: “Sovetskaya Moldaviya” gazetasının cuvapçı sekretarı Viktor Nikitoviç ÇALIY, propaganda bölümün başı Evgeniy Dimitrieviç PODGORNOV, kolverimci Vasiliy VERBITKİY hem bütünnä kolektiv! Burada bän ürendim naşey o strokomer, kolonka, şrift, kegel, maaza, verstka, montaj. Viktor Nikitoviç ÇALIY hepsini üretti. O därdi: «Есть материалы «нержавейки» и есть материалы срочные». O material bütün çıkmarsa gazetada, yaarın o material ölü. Hem taa bir iş, açan bän tanışım Viktor Nikitoviç ÇALIYlan o bana dedi: «Фёдор Иванович, запомните – одна запятая может убить человека. Поэтому, если Вы сомневаетесь хоть в одной запятой, материал не должен пойти в газету!» Bu lafları pek İslää aklında tuttum hem onnar ömrümün temel kuralı oldular. Hiç bir kerä onnardan atılmadım.

Nicä da olsa, zar-zor, 1988-ci yılın Harman ayın 14-dä çıktı “Ana Sözü”n ilk nomeri. Bişeydän başlayıp 1988-ci yılın sonunda tirajımız 8 bini geçti, 1989-cu yılda artık 21236 ekzeplärdi, 1990-cu yılda 76108 ekzemplära etiştik. Da 1991-ci yılda geeri çekinmää başladık. Tiraj 6877-şä indi. Bu oldu o üzerä, ani o yıldan beeri bizi çıkardılar “Halklar arası gazetalar katalogundan”. Acan biz bu katalogtaydık “Ana Sözü”nä bütün dünnäden yazılırlardı: bütün Sovetlär Birlii Türk respublikaları hem Ukray-

Bitki gündä bitki günä koydular!

Moldova Parlamentina seçim günü 2019-cu yılın Küçük ayın (fevral) 24-nä koyuldü

Bölä karar alındı 2018-ci yılın Otak ayın (iyül) 27-dä Moldova Parlamentin ilkyaz-yaz sesiyasının bitki gündündü.

Nicä açıkladı Moldova Parlamentin büntkü spikeri Adrian KANDU “2019-cu yılın Küçük ayın (fevral) 24-dü bu en son pazar, angısına vardi nicä zakona görə koymaa seçim gününü”.

Moldova liberal partiyasından deputat Valeriy MUNTEANU sayēr, ani “bu bir cambazlık, ani yapēr Demokrat Partiyası da güzün, açan başlayacak Moldova Parlamenti güz-kış sesiyası, bu karar diiştirilecek da seçinär Kasım ayına alınacak”.

Not. Moldova Parlamentin güz-kış sesiyası läzim başlasın 2018-ci yılın Ceviz ayın (sentabri) 4-dä.

TC Büyükelçisinin Gagauziyaya tanışmak gezisi

Harman ayın 3-dä Türkiye Kişinev Büyükelçisi Gürol SÖKMENSÜER, Moldova Prezidentina Harman ayın 2-dä güvennik mektubunu verdiktän sora, Gagauziyaya ilk tanışmak gezisini yaptı.

Vizit zamanında Türkiye Kişinev Büyükelçisi Gürol SÖKMENSÜER iki

ayrı bulușmak yaptı Gagauziyanın öndercilerinnän Gagauziya Başkanın-

nan hem Gagauziya Halk Topluşu Başınınan.

Nicä bildirer bu kuvetlerin pres-slujbaları, buluşmak zamanında aarlık verildi Türkiyenin Gagauziyada pro-ektlarına, ani yapılellar TİKA yolun-nan hem da kantarlandı gagauz-türk hem moldova-türk-gagauz ilişkileri.

Gagauziya Halk Topluşu Başkanı Vladimir KISSA buluşma zamanında açıkladı GHTnin hem Moldova Parla-menti arasında çalışmalarını.

Gagauziya tanışmak gezisindä Bü-yükelçi Gürol SÖKMENSÜER tanıtı Komrat ATATÜRK bibliotekasının, Yaratmak evinnän hem başka obyekt-larlan, ani Türkiye tarafından yapıldı hem yapılellar. Canabis uuradı Kon-gaz moldo-türk lițeyinä dä.

PATRETTÄ: GHT Başkanı Vladimir KISSA hem Türkiye Kişinev Büyükelçisi Gürol SÖKMENSÜER buluşmak zamanında.

Bir “Gagauz türkü” Festivali kaldıydı, ama onun da üstünä nestettilär

Harman ayın (avgust) 19-da, taman gagauz Respublikasının 28-ci yıldö-nümü günü, Çadır kasabasında geçti XVIII-ci “Gagauz türkü” festivali. Ama onun da üstünä nestettilär.

Reglamenta görə bu festivldä yok nicä Gagauz dilindän kaarä, başka bir dildä türkü çalma: ne rusça, ne türkçä, ne bulgarca, ne moldovancı, ne başka bir dildä. Ama bu yıl bu kuralı ezdilär da stenadan ne isteerin hem ne dildä isteersin vardi nicä işitmää.

Not. “Gagauz türkü” festivali-ni kuruldu 2000-ci yılda Çadır teat-runun direktoru Mihail KONSTANTİNOVUN teklifinnän hem yazıcı Todur ZANET hem kompozitor İlya FILEV yazdılar iki türkü “Çadır” hem “Yaşa, halkım!” Sora “Yaşa, halkım!” türküsi oldu Gagauziyanın ikinci Gimnasi gibi.

aldi bir karar o festival her yıl olsun. Maasuz bu festivalä deyni poet Todur ZANET hem kompozitor İlya FILEV yazdılar iki türkü “Çadır” hem “Yaşa, halkım!” Sora “Yaşa, halkım!” türküsi oldu Gagauziyanın ikinci Gimnasi gibi.

Serbest güreş çempionatın prizörleri kutluca olsun!

2018-ci yılın Orak ayın (iyül) 31-dän Harman ayın (avgust) 4-dän İtalyanın Rim kasabasında geçti gençlerin arasında serbest güreş çem-pionatı. Bu çem-pionatta Moldovadan 9 sportsmen pay aldı, angısınınar arasında vardılar

Çempionatın gümüş prizörü – Nikolay GRAHMEZ;

Çempionatın bronz prizörü – Pötř KARASENÍ;

Çempionatta 5-ci er – İvan NEDÄLKO.

Lääzim urgulamaa, ani bu sportsmenin treneri anılmış güreşçi İlya ESİR. Komrat regional sport internat-liyetin direktoru – Igor KRIVOY.

Çempionatta Moldova komanda-sından en islää kendilerini gösterdi-lär Gagauziyadan güreşçilär.

Kendi kategoriyalarında onnar bölgeleri aldılar:

Uzun hem boş konuşmalarlan, aaz kapatmaklan hem fonogrmalarlan bir yortu

Gagauz Respublikasının 28-ci yıldönümü Harman ayın (avgust) 19-da, Komratta başlayıp, Çadır kasabasında kutlandı. Bunun sebepi o, ani Komratta etiştiramedilär o günadän Kultura Evin remontunu başarmaa. Yortu-nun kutlaması Gagauz Respublikasını kurannarın aazlarını kapamaklan, uzun hem boş konuşmalarlan hem fonogrmalarlan geçti.

Kutlamalar başladı Komratta Şan Aleysine çiçek koyulmasınınan. Sora Gagauziyanın büyükleri hem musaafirle-ri Çadır kasabasına yollandılar da ora-daki Kultura Evindä yortulu toplantıda pay aldılar, vermeyip söz onnara kim halizdän Gagauz Respublikasını kurdu.

Söz gider Konstantin TAUŞANCI için, angısını bir poliçya “polkovnik”i kolvermedi tribunaya, kapadıp adamın aazını.

O konerttä siiredicileri ah-mak erinä saydilar. Stenaya çıktı bir sünmüs türkücü, ani sesi sindän sora yok, gicr-dayan seslän lafetti da sora, yaptı kendini, ani çalér türkü, seslendirip inasnara fonograma. Bu esapsızlı ilerlederäk, Gagauziyanın kuvedinä izmet edän presa hererdä yazdı ne büyük adammış bu “TÜRKÜ” hem ne gözäl çalmış bu konerttä.

Konerttän sora da Gagauziyanın Halk Topluşu Başını hem Gagauzi-ya Başkanı belli kişilerä deyni imäk verdilär.

*Todur ZANET,
Gagauz Milli Gimnanın avtoru*

Can YÜCEL (21.08.1926 – 12.08.1999) Türkiyenin XX-ci üzyılın en büyük modern poetlarından birisi. Jurnalist hem çevirici. Peetleri sert hem doorudan. Yaratmalarında sık kullanardı süümäk laflarını da.

Fakirin yan tarafta usaa olursa – baystruk, Zenginin olursa – sevda meevası olur. Fakir kız peşindä koşarsa – haymana, Zengin koşarsa – pleyboy olur.

Fakir toplanırsa – çete*, Zengin toplanırsa – toplantı olur. Fakir çalarsa – hırsızlık,

Zengin çalarsa – yolsuzluk olur. Kavramnarın bilä cepteki paraya görä Diişti bir dünnäda yustişiya aarêeriz...

Fakirin gayri mesru çocuğu olursa piç Zenginin olursa yasak aşkin meyvesi olur Fakir, kız peşinde koşarsa sapık Zengin koşarsa playboy olur Fakir toplanırsa toplantı olur Zengin toplanırsa toplantı olur Fakir çalarsa hırsızlık Zengin çalarsa yolsuzluk olur Kavramnarın bilä cepteki paraya görä değişti bir dünnäda adalet anyoruz ... !

/ Can Yücel

çete – rusça: незаконные формирования

VI-cı Hun-Türk Kurultayında Gagauziya

(Sonu. Çeketmesi 1-ci sayfada)

TİKA tarafından getirilen insanların arasında vardılar Mehdi GURRA (Arnavutluk), Durmuş ARDA (Bulgariya), Rifat FEJZİÇ hem Sadmir HADZİJİÇ (Karadaa), Ahmet VAROL hem İusein İBRAM (Rominiya), Necat AHMET (Grebriya), Mehmet hem Kıvanç ALDEMİR (KKTC), Todur ZANET (Gagauziya, Moldova), Salih MURAT, Tahsin İBRAHİM, Murteza SULOCA, Numan ARUCH (Makedoniya).

Kurultaydan öncə, Harman ayın 9-da, TİKA Budapeşt ofisi koordinatörlü kurmuştu pek gözäl bir Vengriyaylan tanışma programası. O programaya göre, iki günün içində, tanışmak oldu Budapest kalesinnän hem Titadelinnän, burada bulunan "Gül baba Mezarinnan" hem da kaledän açılan panoramaylan. Hep o günü gezi yapıldı Estergon kasabasına, neredä tanışmak oldu buradaki kaleylän hem muzeylän, kale içindä Kafedral soborunnan, camiylän hem camidä bulunan muzeylän.

Ertesi günü, Harman ayın 10-da, yolumuz Zigaretvar kasabasındaydı. Burada, Macar-Türk dostluk parkında olan ekskursiyada, baş iildik Osmanı Padişahı Kanuni Sultan Süleymanın ruhuna yapılan anmak erinä hem tanışık ortak pamätniklän, ani koyulmuş

da musaafirlär da, kendi türkülerini çalıp, oyun oynadılar.

Gecä, imektän sora, hepsi musaflirlär, ev saabilerinnän bilä, geçtilär Hun-Türk Kurultayın parkına, neredä onnarı karşıladılar evelki asker rubalarına giimni insannar hem

Mikloş ZRİNÝİya (Zigaretvar kalenin asker başına) hem Kanuni Sultan Süleymana (Zigaretvar kalensinin almasında raametli olan Osmani Padişahına). Hep burada Zigaretvar kalensinnän, burasının muzeyinnän hem burada bulunan camiylän tanışık. Şaşık ona nicä vengriyalılar koruyêrlar diil salt kendi istoriyasını, ama saygıylan koruyêrlar o istoriyayı, ani burada Osmani imperatorluun 145 yıllık var olmasının baali.

Hep o avşam vardık Bugac kasabasına. Burasının parkında kurulan masalarda vengriya milli imeklerinnän ikram edildilär burayı gelän delegatiyalar hem onnara selämnamaylan hem açılış sözlerinnän danıştılar Bugac kasabasının primarı Laszlo SZABO hem Vengriyanın "TURAN" fondun başkanı Andriás BÍRO. İmek sırasında şenadan erindeki muzikantlar macar (vengr) milli muzikasını caldilar. Ara-

athılar, fakellarlan ellerindä hem Kurultayın büyük daulu sesi ötmesi altında geçirdilär baş meydanın tribunalarına. Birazdana meydanın ortasında üç büyük ateş tutuşturuldu hem atlılar gösterisi oldu. Bununna VI-cı Hun-Türk Kurultayı açılmış oldu.

VI-cı Hun-Türk Kurultay için annatmaa deyni, ilktän isteirim annaya-sınız nekadar büyük iş bu. Harman ayın 11-dä gözümüzü büyük bir er açıldı. Hun-Türk Kurultaylarının 10-cu yıldönümü için Kurultay aulunda 100-dän zeedä yurta kurulmuştu. Hepsi bu yurtalar çeşitli uur içindi. Coyunda onların kaları kurultayda pay alan askerlär hem delegatiyalar. Kimilerindä TİKA, Kazahstan, Turkmenistan, Kirgizistan hem başkaların sergileri vardı.

Bundan kaarä bir tarafta kuruluydu "Attilanın Yurtası" – dünneyin en büyük yurtası. Burada erleştiriliydi "Tuna

Bayraa da dalgalandı

hem Tisa arasındaki Hunnar” sergisi, neredä vardi arheoloji hem antropoloji êksponatları, ani kazılarda bulunmuştur.

Kurultaya girişte hepsini karşıladı iki tarafta duran asker divanı hem uzun direklerde erleştiri hun hem türk halk-

“Kökbörü” sportu (açan atlılar biri birlerinden koçu kapêrlar), güreş hem atlı güreş hem başka. Bundan kaarä Kurultayın baş meydanında oldu instınırovkalar evelki cenc düşülerinä.

Harman ayın 11-dä VI-ci Hun-Türk Kurultaya geldi Vengriya Parlementin spikeri Laszlo KÖVER, angisi

Vengriyanın “TURAN” fondun başkanı Andriaş BİROylan hem TİKA Budapest ofisin koordinatörü Ayşe SARAÇlan birlikte Kazahstan, Turkmenistan, Kirgizistan, Azerbaycan hem başka devletlerin yurtalarını gezdilär hem oralarda büyük saygılan karşılaşıldılar. Bundan kaarä “Attılanın Yurtası”na gittilär, neredä Andriaş BİRO annattı oradaki sergi êksponatları için.

Kurultayın baş meydanına döndünän, burada başladı büyük asker paradesi. Evelki asker rubalarına giimni askerlär (300 kadar yayan hem 100 kadar atlı), öndä bayraklar, daulların düülmesinnän hem buynuzların ötmesinnän, ardi-ardı meydana çıkış, bir sıraya dizildilär. Bu asker paradesi öndä, onnara hem hepsinä kim bulunardı Kurultayda danişarak, nasaat ettilär: Vengriyanın “TURAN” fondun başkanı Andriaş BİRO, Vengriya Parlementin spikeri Laszlo

KÖVER, Bugac kasabasının primarı Laszlo SZABO, TİKA Budapest ofisin koordinatörü Ayşe SARAÇ. Konuşmalar bittiynän atlılar paradesi hem protokolun öndä siravardı hem ikişär kerä Turan halklarını bayraklarını geçirdilär. Belliki, o bayrakların arasında vardi Gagauziya bayraa da. Nedän sora Kurultay işini ilerletti.

Kurultayın bilim dokladları için Bükk bir çadır kuruluydu. Burada var-

ların evelki simvolları. Kurultayın baş meydanı dolayında da dalgalandılar Turan halklarının bünnükü bayrakları, angıların arasında vardi Gagauziyanın da bayraa.

İki günde Kurultayın yarışma programasında vardi atlı okçuların “Turán kuboona” yarışması, yayan okçuların ok atması, kılıç duelleri, arapnik patlatması, atlı duancılık gösterisi, atlılar yarışması, orta Azıyanın

dı nicä seslemää dokladları istoriya, arheoloji, genetika hem politika içün. Burada Harman ayın 12-dä Vengriyanın “TURAN” fondunun Türkiye-nin Öruk Türkmen federaliyasının bir işbirlii anuşması imzalandı.

Bütün Kurultay zamanı Kurultayın

Kismetimä burada tanıştım Avstriyada yaşayan türk adamının Rıdvan ÖZTÜRKlän. Canabisi giimniyi evelki oguz asker rubasına. Yalvardım bana izin versin o rubaları ölçüüm. Acan Canabisi giidirdi bana o OGUZ asker rubalarını canım sık-sık başladı

konçert şenrasında konçertler da gösterildi: şaman daul programasından hem macar (vengr) muzikasından bütün 27 Turan halkın muzikasından hem türkülerindän.

İsteyennär vardi nicä çeşitli suvenirler bulsunlar hem alsınnar bünnük bir çarşidan, ani kuruluydu Kurultayda. O çarşının yanında vardi nicä datmaa Turan halkın milli imeklerindän hem içkilerindän.

Harman ayın 12-dä, avşamneyin, VI-ci Hun-Türk Kurultayın sonuçları açıklandı hem “Kurultay ateşin” yakılmasının Kurultayın kapanışı oldu. Alınan statistikaya görä Kurultayda bulunmuş 182 bin insan.

düülmää, zerä duydum o uzaklardan, binnän yıl eveldän gelän, dedelerimin askerlik ruhunu.

Akademik Todur ZANET

Not. Şükür ederim başta TİKA Balkannar hem Dou Evropa Daire Başkanı Dr. Mahmut ÇEVİKÄ, TİKA Kişinev ofisin zaametçilerinä, başta TİKA Budapest ofisin koordinatörü Ayşe SARAÇ olarak bu koordinatörleun hepsi temsilcilerinä Reka İLLESa, Gergo Mate KOVACSA, Zoltan KATONA hem Elnur İSMAYILOVA işin gözal organizasyası hem can sıcaklıklar için, angisinnan karşıladılar hem altı gün bizimnän ilgilendilär.

Rıdvan ÖZTÜRKlän hem İrfan GÜRDALLan.

Redaktyiyamızın adına geldi bir pek meraklı yazı «Как в России уничтожают марийский язык». Aşan onu okudum, sandım anı adını yanniş yazmışlar. Lääzimdi olsun «Как в Гагаузии уничтожают гагаузский язык». Onuştan karar aldık bu yazıyı, biraz kisaldıp, tiparlamaa. Sizä sa, paali okuyularımız, teklif ederiz okuyarkana «мари, марийский» erinä koymyasınız «гагауз, гагаузский» da bu statya erli-erinä erlişecek.

Как в России уничтожают марийский язык

После принятия поправок к федеральному закону об образовании, касающихся изучения родных языков, в национальных республиках продолжается обсуждение, чем обернётся правоприменение всех внесённых изменений. Корреспондент «Idel.Reалии» поговорил об этом с министром образования республики в 1998-2001 годах, общественным деятелем Риммой Катаевой.

«Амплитудные колебания продолжаются»

– В 1950-е, когда я училась в пятом классе Большепаратской школы (Волжский район Марийской АССР) нас поделили: те, кто учится в марийском классе, и тех, кто без родного марийского языка. По желанию родителей меня записали учиться по русской программе. Прошёл пятый, шестой, седьмой класс, поступает команда сверху – больше не делят учеников по принципу языковых классов. И снова все в одном классе, изучаем марийский язык и марийскую литературу. Эти амплитудные колебания продолжаются до сих пор.

В конце 1980-х в Российской Федерации было создано министерство образования. Пришла новая команда, которая поставила задачу развить систему национального образования. При министре создали федеральный совет по проблемам национального образования. Еогда был создан механизм реализации задачи создания национального образования, обучения на родных языках. Сейчас, когда изменения в закон об образовании, касающиеся обучения на родных языках принят, будут применять возможно такую же или похожую схему.

«Почему эта проблема возникла сейчас?»

– Потому, что весь этот созданный в 1990-ые годы в России механизм был уничтожен. Он просуществовал примерно до 2000 года.

«Мы были уверены, что необходимо изучать и использовать марийский язык»

– Что происходило в Марий Эл с образованием на родных языках в 1990-е годы?

– В 1992 году меня перевели из аппарата Минобразования России в аппарат правительства Марий Эл. Я курировала, в том числе и вопросы национального образования.

Бардак начался, когда приняли Федеральный государственный образовательный стандарт без национально-регионального компонента.

В министерстве образования республики был отдел проблем национального образования. Тогда активно работал Институт национальных проблем образования, его филиалы были во всех регионах страны. Функционом этого института были задачи обеспечения условий для обучения родным языкам и на родных языках, необходимо было формировать редакционные, авторские группы, объявлять конкурсы на написание учебников, решать вопросы их издания, обеспечения всеми учебниками по программе обучения и воспитания, по базисному учебному плану, утверждённому министерством образования России и Марий Эл. У нас была поддержка правитель-

ства. Все образовательные организации республики были охвачены национальным образованием, это касалось каждой школы, детского сада, в том числе и в Йошкар-Оле. Помогал стандарт образования, базисный учебный план. В 2003-2005 годах трёхкомпонентный (федеральный, национально-региональный и местный) стандарт образования, утверждённый на федеральном уровне, давал возможность, хоть и небольшое число часов, но преподавать на государственных языках и родном языке (по Конституции Марий Эл, государственными являются русский, марийские луговой и горный языки).

В Законе «Об образовании» Республики Марий Эл (республика приняла его в числе первых трёх регионов в России) была предусмотрена статья об ответственности за неисполнение Закона «Об образовании».

Вместе с Законом «Об образовании» мы приняли Закон «О языках».

Конституция держится на законах о языках и образовании. Они и сегодня существуют. В Законе «О языках» сказано, что каждый имеет право использовать свой родной язык: говорить, читать, писать, думать, проводить мероприятия на родном языке. Сейчас, когда обсуждают Закон «Об образовании», забывают о языковом законе.

Мы в Марий Эл знали и верили, что есть народ мари, есть носители языка, необходимо изучать и использовать марийский язык в жизни. А в 1993-1994 годах начинается отход в аппарате министерства образования Российской Федерации от этой линии организации национального образования. В регионах всё держалось ещё на «старой закваске». До 2003-2005 года национально-региональный компонент был в стандарте образования и сохранялся.

– Сколько было в 1990-ые годы часов обучения на марийском языке, на родных языках в школах Марий Эл?

– Три-пять часов. До шести. Примерно то, что в Татарстане и сейчас. В 1998 году, по базисному учебному плану для общеобразовательных школ, марийский язык как государственный изучался с 1 по 11 класс два часа в неделю, ещё час отдавали истории и культуре народа мари.

В 1998-1999 учебном году из 125 тысяч школьников 70 тысяч изучали марийский язык, 41 тысяча изучала его как государственный. Родные языки – марийский, татарский, удмуртский, чuvашский изучала в республике 31 тысяча детей.

– Когда произошло сокращение?

– У нас после 2001 года. Стали преподавать 1-2 часа.

«Кончайте с марийским компонентом»

– Что изменилось в 2000-е годы?

– Бардак начался, когда приняли ФГОС (Федеральный государственный образовательный стандарт) без национально-регионального компонента. ол». На уровне Российской Федерации и Марий Эл пришли новые кадры, национально-региональный отдел в министерстве прекратил своё существование.

Недавно я общалась с одной из заведующих детским садиком о том времени. Она рассказала, как их собрали в

управлении образования Йошкар-Олы и сказали: «Кончайте с марийским компонентом, хватит играть в национальность». И потихонечку в садиках перестали использовать марийский язык, убрали воспитателей под видом оптимизации.

Негласно была дана команда проводить все занятия в садиках только на русском. Родители стали от воспитателей детских садов в городах и деревнях слышать: «Почему ваш ребёнок не говорит по-русски? Говорите дома по-русски». И в начальные школы стали приходить дети, говорящие только по-русски. Появилась проблема с набором классов, кадрами учителей, говорящих на марийском языке.

В 2018 году численность детей, изучающих марийский язык, серьёзно сократилась. Марийскому языку как государственному обучаются около 12 тысяч учащихся начальных классов и около 4 тысяч детей в дошкольных учреждениях.

Основная причина – изменение в политике российского министерства образования. До 2001 года у нас в Марий Эл была плеяда правительственных чиновников – носителей марийского языка, которые понимали необходимость развития, целесообразность обучения детей родному языку.

К сожалению, у нас сейчас министр образования республики не владеет марийским языком, первый зам тоже не владеет.

«Центр национализма»

– Как все изменения, о которых вы говорили, коснулись системы подготовки кадров для национального образования?

– Собираясь в общественной организации мы обсуждали злободневные вопросы и ругали и директоров школ. А ведь они, имея собственное мнение, вынуждены принимать тот диктат, который насиждается сверху.

За несколько лет оптимизации были изгнаны настоящие преподаватели родных языков. Как вернуть их сейчас? Опытные ушли, а молодых ещё не успели подготовить.

Почему не говорят по-марийски в садике? Министерство образования не даёт заявку на подготовку кадров. В результате оптимизации закрыли малокомплектные и начальные школы. Они были базой обучения на родных языках.

В 2007 году «убили» Марийский педагогический институт, объединили его с Марийским госуниверситетом. В то же время вуз стали называть центром разжигания межнациональных страстей, сделали врагами властных структур того времени. Центр национализма – и финно-угров собирают, и конгрессы проводят и так далее... Эта проблема была создана искусственно, путём сталкивания мари с мари. Стали игнорировать «Марий Ушем», хотя все общественные организации работали и работают, дополняя друг друга.

«Возврат в 1990-е»

– Когда возникло требование получать письменное согласие родителей для изучения ребёнком в школе родного языка?

– Порядок написания заявления при поступлении в школу, который сложился

издавна, использован, чтобы объяснить ситуацию. Законные представители ребёнка – родители. Они пишут заявление перед его поступлением в первый класс: «Прошу принять моего ребёнка». О том, на каком языке предполагается обучение, в основном не указывается.

Этой зимой, 17 января я была в школе своей деревни, в которой живу, на педсовете. Родители попросили директора школы организовать обучение марийскому языку по облегчённой программе. Не нашлось ни у директора, ни у заместителей слов, чтобы сказать родителям – вы что писали, когда в первый класс отправляли ребёнка? А сейчас что надо было ответить?

Учебный год начался, учебный план утверждён. Будем учиться до конца года по плану, как там записано, 1 или 2 часа. А на просьбу должен был ответить, каким образом школа решит просьбу родителей. Это всё мог объяснить и учитель марийского языка. То есть, с родителями не ведётся достаточной работы об использовании родного языка при его преподавании.

– Когда сложился сегодняшний объём преподавания родных языков в Марий Эл 1-2 часа в неделю?

– После 2005 года, когда начали применять Федеральный государственный образовательный стандарт. В нём отсутствует позиция «национально-региональный компонент». Параллельно появился термин «интегрированный курс родного языка».

– Вы говорите о том, что сейчас начинается возврат к созданной в 1990-ые годы системе. То есть, хорошо, что закон о родных языках принят?

– Мы знаем, что ошибки в управлении привели к нынешнему положению. Когда эксперты начали разбираться, они пришли к выводу, что ничего лучше нет, как вернуться к старой схеме. По тем временам у нас в школах были созданы учебники национальных языков. После всех этих страстей, рассмотрения закона об образовании, они к чему пришли? Что надо заниматься учебно-методической базой. Как учить? Чему учить? А кто это должен делать? Следующий этап – подготовка кадров. Система подготовки национальных кадров разрушена. Она привела к тому, что в нашем национальном регионе на вопрос о национальности решили не обращать внимание. Поэтому этот протестный настрой, хоть и тихий бунт, он может привести к большому бунту. Вот чем это опасно. В структуре Минобразования России в первую очередь должна быть создана экспертная группа по концепции национального образования, которая в настоящее время должна разрабатываться. Известно, что планируется создать фонд. Всё это займет какое-то время.

Филиалы Института национальных проблем образования, институты образования, работающие учителя, педагоги вузов, когда-то были создателями учебников и пособий на родном языке. У них был стимул. Сегодня такого материального стимулирования нет. Написание учебно-методических пособий исключено из аттестационного показателя у вузовских педагогов.

Особая тема – книгоиздание. Нужно создавать учебники и методические материалы.

Sonu. Çeketmesi 1-ci sayfada
na, Türkiye, Fransıya, Şveytariya, İsrail, Kanada, Amerika hem başka. Belli ki en çok yazılıldılar Azerbaycandan.

Gazetayı hazırlarkana hiç bilmeyän başka işlän karşılaştım – LİTlan. Lit – bu tənzura. Ama onu da dişli çözüdüm. Gittim LİT nömerini almaa, adam bana deer, ani annamēr ne yazılı gazetada. Da teklif etti statyaları rusçaya çevirelim. Bän da teklif ettim ona tutsunar çevirici da çevirsinnär, istärsalar. Son-somunda sordu: «Антисоветчины и военных секретов нет? Ну, хорошо вот тебе номер лита».

Hep bölä oldydu, açan bän başladıdim televideniyada “Bucaan dalgası”nda işlemää. Bän bilmärdim, ani kameralardan onnar siiredelerlər ne olər studiyada. Bu işä bakardı bir adam, laabi Stratan. Adam kusurluydu. Çekettik kolverivi yazmaa, bir da studiyada peydalanər o: «Прекратить съемки!» Sorərim: «Почему?» «Мы ничего не понимаем, о чем вы говорите. Будете задавать вопросы на русском» Bän dedim: «Этого не будет!» O: «Ко мне в кабинет!» Bana ne, var nicä kabineta da gitmä! Bana para ödämeerlər, bän ştatta diil. Girdik kabineta. Çeketti: «Вы понимаете, что там может быть что-то аполитичное?» Bän ölä cuvap ettim: «У меня такой же партбилет, как и у вас. И я им тоже дорожу. Поэтому будет так как есть – все на гагаузском!» Ölä da oldu.

Bölä işledik. 1990-ci yılda biz, “Sovetskaya Moldaviya” gazetasından ayrılp, kendi başına gazeta olduk. Başladık kendimizä işlemää. Moldova Pravitels-tvosu kurucuydu, ama bizä para vermezdi. Lääzimdi kendimiz kazanalımlı. Da te ozaman Azerbaycan 46 bin ekzemplera yazıldı. Bununnaa dill salt bizi kurtardı, ama verdi kolayını, “Ana Sözü”nä ek olaraq, usaklar için “Kırlangaç” adlı bir jurnal kurmaa hem çikarmaa.

Açan “Ana Sözü”n tirajı 76 bini geçti hem Sovetlər Birlili daaldı, bizi “Halklar arası gazetalar katalogundan” çıkardılar. Nicä vardı nicä bir gagauzça gazetanın tirajı olsun taa büütük, nekadar bir moldovanca yada rusça gazetanın! Yanılmarsam ozaman onnar 55 bini geçmäzdilär.

“Ana Sözü” gazetası yazər gagauzları gagauzlar için hem bütün dünnaa içiñ. Biz alməériz internettan haberleri da dolduralım gazetamızı. Biz gagauzlardan gagauzlar için yazərız. Haliz gazetacılık dooru yazmaa, herbir işi erinä, dooru erinä koymaa, aslısını annatmaa – ozaman o gazeta yaşər. Hem açan İslää yardımıcıların var.

Kaç kerä gazeta kapanma kertiinä geldi. Ama saa olsunnar hepsi kim bizi yardımçı oldu. İlkin, sovet vakıdında Azerbaycan. Sora da, sovetlər daaldınan, Türkiye hem onun TİKAylan YTb kuruluşları.

Neçin Gagauziyada gagauz dilindä başka gazeta yok? Açıldı çok. Ama tezicik kapandılar. Hepsi açıldı Türkiyedän para almaa deyni. Ama açan para kesildi – hepsi kapandı. Biz kapanmadık. “Ana Sözü” 30 yıl çikər! Kimär kerä bölä gözäl çıktı, kimär kerä kara-biyaz, kimär kerä sekiz sayfa, kimär kerä dört. Ama gazeta durmamayca çıktı. Pek büüt zorlukları astıktı. Kimär kerä tipografiya bizi aylarlan veresiya basardı. Ama biz çıktı hem ayaka kaldık.

“Ana Sözü” gazetası läazim yaşasın hem çıksın, herliim Gagauziyada varsaydı gagauz dili. Ama öndercilerə gagauz dili diil läazim, onuştan sanmērim, ani Gagauziyada çıkacek başka bir ga-

gauzça gazeta. Zerä kuvet korkər gagauz dilindän. Kuvettä bulunannar gagauzça bilmeerlər. Herliim Gagauziyada gagauz dili kalkınırsa, onnar kuvetsiz hem işsiz kalaceklər. Onuştan, onnar hepsini yapər, ani gagauz dili körlənsin.

Bizim em büüt problemamız, ani şkoladan ötää bizä İZİN vermeerlər gagauz dilini kullanmaa.

Hem taa bir iş. Kuvettä bulunanlar isteerlər istoriya onnardan çeketsin. Onuştan onnaradən hepsini yok ederlər hem unutturərlər. Neçin unuduldu büüt gagauz halk artisti Ion BASS hem sade yazıller, ani o bulgarmış? Neçin birerdə istämeerlər yazmaa, ani anılmış moldovan türküsü Nikolay SULAK gagauzdu? Var videolar neredə o kendisi deer: “Bän gagauzum!”

Neçin bunu yapərlər? Diil läazim bişey hem kimsey üzü çıksın, da ozaman var nicä demää: “Gagauzlarda bişey yok! Gagauzlar millet diil. Gagauzların istoriyası yok. Gagauzların dili – Türkiye türkçesi. Gagauzlar bişey!”

Gazetacılık bu büüt cuvapçılık hem sorumlu iş. Gazetacılık zor bir iş! Seni kuvettä bulunan hiç bir yalancı sevmeer, zerä sän yazişsin doorusunu, sän bakərsin başka bakişlan, annadərsin insana yalancıların yaptıklarını. Onnara bizi sadə darmadaan ederlər. Yalancılı bitlemää deyni läazim sade aslıyı yazmaa, doorusunu yazmaa. Ozaman yalancılı kökleyecez.

Bakin çiftlərə – bütün dünneydän topləerlər trofa-trofa kendi insannarını. Onnar büüt halk. Onnar diriltilər kendi ölü dilini – ivriti. Onnarın, bekim, 30% biler o dili, ama 100% çiftlər kendilerini çifit duyərlər. Ye biz! Kaçımız biz kendimizi gagauz duyəriz?

Sindi taa bir aslı iş için sölemää isteeri. Gagauzların latinişayı geçmesini 1988-ci yılda başlattı “Ana Sözü” hem o da onu başa çıkardı. Taa ikinci nomerdən biz yazdık, ani läazim geçmää latinişaya. Başladık insanı buna hazırlamaa. Tiparladık alfavit hem yavaş-yavaş kimi başlıkları latinişada yazmaa başladık. Sora da bütün gazetayı latinişylan çıksamı.

Açan 1990-ci yılda oldu I-ci gagauz dilindä olimpiada biz, “Ana Sözü” gazetası olaraq, aldkı kristal vaza da baaşladık onnarı Olimpiadada enseyennerə. Vazalarda yazılı taa ozaman yazdık latinişadə.

Bizä karşı bu uurda çok gittilər. Gavril GAYDARCI da, Lüdmila POKROVSKAYA da, Mariya MARUNEVİC ta, başkası da. Lüdmila POKROVSKAYA yazardı, ani «переход на латиницу приведет к отчуждению гагаузского языка». Da sora, açan biz toplandı İvan Födoroviç KOSTANDOGLUda kabenna da kablettik latiniş için orfografiyayı, ani hazırlamıştı Dionis TANASOGLU, da Moldova Parlamenti hazırda artık latiniş için zakonu kabletmää, tezicik peydalanı kalani hem Lüdmila POKROVSKAYA, zerä orda vardı para kokusu, da avtorluu çaldılar. Bu aslı. Ama, ani gagauz yazısın latinişayı vermiş Lüdmila POKROVSKAYA bu büüt bir yalan.

Açan läazim oldu latinişaya geçmää, Komradın 1-ci liyeyində topladılar gagauz dilindä üüredicileri. Biz da gelidik Moldova üüredicilik ministrusunun yardımıcısından İvan Födoroviç KOSTANDOGLUyan. Da ozaman Mariya MARUNEVİC hem Stepan TOPALIN izinin görə, benim güüsümä “kalaşnikov” avtomatını dayayıp, ilktən zala brakmadılar.

Bän “Ana Sözü” gazetasının baş redaktoru olarak herzaman işləmedim. Bän ayırdıdim gazetadan 1994-tä. Hem ayırdıdim ondan, ani diil ani bän istedim ayırmama. 1994-tä hepsi gazetalar başladı batmaa. Ama “Ana Sözü” zengindi. Bizzä vardı para, vardı 1 ton gazeta kiyadı, vardı 1 tondan zeedə jurnal için ofset kiyadı, vardı maşinkalar, fotolaboratoriya hem taa çok paalı işlər.

Bunu istämärdim açıklamaa, ama 1994-tä bana karşı yapıldı bir devrim. Bän istämärdim gazetayı çevirmää Türkiye türkçesinä. Benim vardı bir yardımıcım Sona ADİEVA. Bän bilmärdim, ani KGB almış onu elä. Vardı valkaneşli bir Bozbey kgbist. Bozbey kabletmärdi, ani gagauzça var. Bän çikərim komandirovkaya yada otpuska. Kalər Sona Adieva, gazetayı hemen geçirir Türkiye türkçesinä.

Bän şindi hazırlərəm bir kiyat da işlerim gazetanın podşivkasının. Taa baktıyan gazetaya bilerim bän mi onu imzaladım osa Adieva mi. Bän redaktyyadan çıkartıdım Adievaya bir 2 odalı kvarṭira. Da hiç beklämärdim, ani arkamdan uracek. Ani eşimelər başlıdı bän annardım. Ama onnar umurumda da diildi.

1999-cu yılda “Ana Sözü” gazetasının hali.

ozaman bän geeri döncəm, da gazetayı enidän alacam, ama orada sizin eriniz olmayacak”. Bununna dedim gitsinnər da, proverkalar bitincek, işinə baksınlar. Kendim sa verdim zayavleniya iştan çıkmaya deyni, ama orada yazdım, ani 55 gündən sora. Proverkalar beni kabaatlı bularalar, ozaman, zakona görə, esabını veriyim. Proverkalar bittiyän, bişey bulmayincə, gazetadan ayırdıdim.

Bunnar birkaç ayın içində gazetayı idilər da sora çıl gibi daaldılar. O arada Moldova Premyer-ministrusu oldu Sange-li da alındı karar heptən gazetayı kapamaa.

Birkaç yıl orada işledi Nikolay Baboglu, ama ozaman o gazeta zakonsuz çıkarıldı. O tiparlardı üçüz ekzemplär bir özel ti-pografiyacıkta. Gagauzlar kabletmärdilər o gazetayı. Onnara birkaç verdi TC Büyükelçiilihä hem TİKA hem da ATA-TÜRK bibliotekasına. Okadar. Kalanı bir tepedə durardılar. O tepeleri şindi da koruyərim. Sabaa demesinnär, ani vardı başkası da, ani çıkarardı gazetayı.

Açan bän 1999-cu yılda “Ana Sözü” gazetasını geeri aldım, orada kalmıştı 4 odadan bir, birkaç veran skemnnä hem masa hem bir da maşinka. Bölə işlər. Çe-

kettim ondan, ani läazimdi devlet prepriyatiyasına “Ana Sözü” g a z e t a s i n a likvidatiya yapmaa. Onu yaptim da sora açtım “Ana Sözü” gazetasını nicä SRL. Genə bişeydən başla-yip büün genä üç binə çıktı. Aslısı bu.

Taa bir iş. Kim ne därsə desin, ama läazim kabletsinnär onu, ani “Ana Sözü”n en büüt rolü oldu onda da, ani Gagauz Respublikası kuruldu hem gagauzlarda büün devletlik var. Ama bu ayırı bir tema hem kendi aaraştırmacılarını bekleer.

Hem bikidä bi olay, ani oldu hem “Ana Sözü” gazetasının paalılıını açıklıklär. Bän maşinama yolcu almərim, zerä arkada hepsi: fotoaparat, diktofon, su, imæk, rubalarım. Bir günü Kongazdan Komrada yollanıram. Avşam üstüydü. Yaamur çisemää başladı. Avtostantıyada bir sürü insan vardı. Hepsi ellişini kaldırırlar. Durgundum. Önə etiştirdi pinmää bir genç çocuk. Sordum: “Nereyi gidersin?” “Kirsovayadan!” – dedi da, bana dönüp sordu. – Siz Todur ZANET mi?” “Bənim!” O ilerletti laftı: “Benim dädumda toplu hepsi “Ana Sözü” podşivkası”. Sordum dädusunu kim. Başküütünə hızlı etiştik. Maşınadan çıkaceykana bu çocuk dedi: “Dädum deer bana oku “Ana Sözü”nü, salt orada aslısı dooru yazılı!” Da çıktı. Bu laflar bana ölä kanat verdi!!!

Bitkidä isteeri okumaa bir dörtlük, ani büün yazdım:

Gagauz halkına

Halkım, bän senin askerin!

On da bän, bin da bän – hepsi sendän!

Kalani kendimdän, kalani bendän,

Derin kökümdän, Oguz dedemdän,

Ana Dilimdän hem Ana südündän!

Asker olmaa zor, ama yok bişey – ayaktayız! 30 yaşında bändim – duudu “Ana Sözü”! 60 yaşında bän oldum – “Ana Sözü” 30 yaşında oldu! Bekleyecez 90-nı hem 60-şı!

Komrat, 22.08.2018 y.

Türkiye Büyükelçiliinden “Kurban Bayram” yardımı

Musulmancılar iki en büyük din yortularından birisində “Kurban Bayram” günnerində Türkiye Kişinev Büyükelçili, Türkiyedən “Kızıl Ay” kuruluşundan birlikte, Moldovanın hem Gagauziyanın fikaara hem zoru olan aylelerin Kurban yardımını yaptı. Harman ayı (avgust) 22-də bu yardımın Gagauziyanın hem Taraklı rayonun 11 küçündə yapıldı.

Harman ayı (avgust) 23-də da Türkiye Büyükelçili, Kişinev primarının yasının bilä, Kurban için adanan hayvanları (koyun hem dana) musulman kanonlarına görə kesip, onların 250 kg etini paketlərə erleştirdi, Kurban yardımının verdilər Kişinev Primarının “Uşakların haklarını korumak

Direktiyası”nın altında bulunan kuruşlara.

Bu Direktiyada geçen yortulu sırada pay aldı Türkiye Kişinev Büyükelçisi Gürol SÖKMENSÜER. Kendi nasaat sözündə Canabis açıkladı, ani “Kurban Baayram – bu musulmancıların en büyük yortularından birisi hem bu yor-

tuda kurban kesilən hayvannarın etleri daadılər fikaara hem bu yardıma zoru olan insannara, bakhadaan angı dini onnar inanərlar. Onuştan biz da karar aldık etlən paketləri vermää sizä, uşaklara”.

Türkiye “Kızıl Ay” kuruluşundan Metin TUNC sa söledi, ani “Kızıl ay,

Kurban yardımını yapmaa isteyän insannardan doveren-nosty alıp, onnarın adından yardımını bu yıl 40 devlettä yapêriz”.

Kendi taranıdan, Kişinev Primarının “Uşakların haklarını korumak Direktiyası”nın geçici başı Luçi KAÇUK şükür itti Türkiye Kişinev Büyükelçili, “Kızıl Ay” kuruluşuna hem Türkiyeyə bu pek läzimni hem faydalı yardım içün.

Not. Musulmancıların ikinci büyük yortusunda “Ramazan bayramı”nda da Türkiyenin “Kızıl ay” kuruluşu, Kişinev TİKA koordinatorluk ofisin yardımının, Moldovanın hem Gagauziyanın 1200 yoksul aylesinə iyecek malları kutular baaşşalarını yaptı.

“Ana Sözü” annadər dünneyä gagauzları (Bilim-aaraştırma Merkezində “Ana Sözü” gazetasının 30 yılına tombarlak masa)

sasında. Onnarı okuyər taa çok insan, ama gazetaların da onlayn versdiyalara çıktı. Hem kim bilmeər kullanmaa interneti, çıkan kiyat gazetaları onnar için kalər pek önemni.

“Ana Sözü” gazetası kuruldu 1988 yilda. Bu gazeta, angısı başlıdı tiparlanmaa gagauz dilində. O çikər renkli

rumaa becerdi. Kendi dilinä deyni latin grafikasını kazandı. Literaturamıza eni adlar getirdi.

“Ana Sözü” çok kerä kapanmak kertiñä da geldi, ama insannarın, halkımızın hem Türkiyenin yardımının ayakta kaldı. Saa olsunnar!

30 yılın içində, büünä kadar

O herzaman tutardı gözü öndə panayırlı ilişkileri kurulmak soruşlarını. Gazeta sayfalarında geniş gösterilirdi büyük asoşaşıyalar, akcioner cümmeleri, ortak predpriatiyelär, sınırlı cümnä toplulukları. O annadardı hem annadər okuyuculara küülerdä diişilmeklər içün, peydalanın fermer çiftlikleri içün”.

Sora söz verildi “Ana Sözü” gazetanın baş redaktoruna akademik Todur ZANET. Canabisi derindən annattı nasıl duudu “Gagouz sözü” gazetesi hem nasıl o döndü “Ana Sözü” adına. Açıkladı nicä koyuldu bu gazetanın baş redaktoru. Nicä öründü bu 30 yılın içində “Ana Sözü” hem nicä tiparlanmaa başladıyan üç yılın içində tirajı geçti 76 000 erzepları. Da sora, gazeta başka ellerə geçtiyän, tirajı taa 300 (üçüz) ekzemplərən düştü. Nicä tirajı genə üseldi da büün 3020 taaneyä vardi. Hem başka meraklı işleri annattı gazetanın baş redaktoru (bunnarı okuyun gazetanın 2 hem 7 sayfalarında).

Belli ki tombarlak masa olmadı soruşuz da, angılarına Todur ZANET derin, açık hem geniş cuvap verdi.

Kendi bakişlarını “Ana Sözü” gazetasına hem Todur ZANET içün bıldıklarını annattılar Bilim-aaraştırma Merkezin zaametçiləri Svetlana ROMANOVA hem Georgiy RADOV, ATATÜRK bibliotekasının direktoru Vasiliya TANASOGLU. İki saada yakın tutan tombarlak masada, Bilim-aaraştırma Merkezin zaametçilərindən kaarä, payaldılar bibliotekacılar, KDU zaametçiləri, Türkiyedən musaafirlər h.t.b.

formatta. “Ana Sözü” gazetası annadər gagauzlar için hem gagauz yaşaması içün. Sanərim, nekadar dünneñä olacek gagauzlar, okadar bu gazeta da çıkacek.

30 yıldan zeedä “Ana Sözü” gazetesi bütün dünneyä GAGAUZÇA annadər gagauzların yaşamاسىنى, kültürmasını, adetlerini hem sıralarını, literatürasını hem incázanaatını. Verer Türk dünnesindən haberleri. Büünkü gündən Gagauziyada “Ana Sözü” gibi başka bir gazeta yok.

“Ana Sözü” gazetasının gagauz halkı kendi dilini hem kültürəsini ko-

dünneyä 705 nomer çıktı.

Gazetanın tematikası türlü-türü, onnarın arasında var gagauzların kultura dirilmesi dä. İlk nomerlərdən başlıdı tiparlanmaa statyalar halkın gelişisi içün, onun istoriya ecelleri içün, gagauz literatura dili dersleri, laflıklar. Ondan sora, nicä gagauzlar kaldırdılar sorusu kendi milli hak statusu içün, gazeta çok dikat verer politika soruşlarına. Onun sayfalarında tiparlandılar reportajlar mitinglardan, kararlar hepsi urlarda deputatların Toplantılarından, türlü danışmaklar, lafetmeklər.

(Sonu. Çeketmesi 1-ci sayfada)

Tombarlak masa başladı ondan, ani Komrat Ay-boba Mihail ÇAKİR kolecin üürencileri Sergey MİTİ-OĞLU akordeonda, sora da Tatyana JELEZOVA kemençedə (iiredicileri Nataliya Stepanovna BÜÜK) çaldılar gagauz halk havalarını. Sora Bilim-aaraştırma Merkezin geçici direktoru İrina KONSTANTINOVA tribunadan okudu bir doklad, angısında kisadan annati cümmənin yaşamásında gazetaların hem jurnalların rolü içün, derindən durgunup “Ana Sözü” gazetasında. İrina KONSTANTINOVA dedi: “Gazetaların hem jurnalların var büük bir rolü cümmənin yaşamásında. Jurnallar, gazetalar, bilim-populär hem artistik literatürası olər önemni bir kaynak, ki korumaa hem evlat boyalarına getirmää bilgileri. Hepsi insannar içün jurnallar hem gazetalar bir bilgi kaynaa olərlər, onnar yardım ederlər taa ii annamaa yaşamamızı. Hepsindən büük önem taşər bu bilgilər, ki kurmaa sozial hem yaşam kuralların ideallarını.

Bu günnerdə presaya büük bir konkurent oldu televizion hem internet. Ama biz hepimiz bileriz, ani gazetalar taa kalərlər akrual. İnternet zamanı büük bir iz brakər tarix periodik pre-

“ANA SÖZÜ” Gagauz dilində gazeta
Çıkər 14.08.1988 beeri

Kurucu “ANA SÖZÜ” S.R.L.
Sertifikat No. 1003600086420

Todur ZANET
Baş redaktor

Gazeta “Universul” basım evində basılər
Tiraj – 3020 ekz. Sımarlamak No: 1033

İndeksi - PM - 21358

YAZIŞMA ADRESİMİZ:
RM – 2028, Moldova, Kişinêu,
c/p Nr. 1025. Tel/fax: 022 28-18-04
e-mail: todur.zanet@gmail.com
zanet@anasozu.com